

Kā mums nobremzēt karu

Jānis Urbanovičs, Baltijas foruma prezidents

Starptautiskajās attiecībās nākamais 2015. gads un turpmākie nesola neko labu. It īpaši Eiropai. Tātad arī Latvijai un visam Baltijas jūras reģionam, kas no daudzsološa kontinentālā tranzītceļa ir pārvērsts par ziemeļu „frontes iecirkni” jaunā aukstajā karā starp ES un Krieviju. Turklāt abās pusēs diplomātus tuvākā nākotnē gaida nevis pārstrādāšanās, bet gan drīzāk piespiedu bezdarbība – viņi veltīgi, taču padevīgi centīsies beidzot sagaidīt kaut kādus taktiskos ieguvumus no ekonomiskām sankcijām vai „muskuļu demonstrēšanas”.

Brisbenas kurlums

Patlaban ir laupītas pēdējās ilūzijas par to, ka konflikts varētu nokārtoties ar lielvalstu līderu personisko kontaktu, viņu sarunu un tajās atrastu risinājumu palīdzību. Šie cilvēki vairs necenšas pat pieklājības pēc izlikties, ka viņi joprojām vēlas sadzirdēt viens otra sacīto, rēķināties cits ar cita argumentiem. Baraks Obama pat nepieļauj domu, ka viņam būtu jēga ieklausīties Vladimirā Putinā. Viņš tagad uzskata, ka visu atrisinās sankcijas un Ronalda Reigana recepte „Kamēr dūšīgais noliesēs, kārnais nomirs no bada”.

Kremļa iemītņieks ir tieši tādās pašās neglaimojošās domās par Baltajā namā mītošo kolēģi un citu lielo valstu vadītājiem, kuri viņam Brisbenā centās izrādīt demonstratīvu atsalumu un piespiest publiski „zaudēt seju”. Viss, ko pēc šī samita pateica Merkele, agrākā pacietīgā Krievijas „advokāte”: mēs runājam dažādās valodās. Rietumu līderi ir tik pārņemti ar savu taisnību un morālo pārākumu, ka pilnīgi tīšām sabotēja jebkādas iespējas

risināt konfliktu. Tāda diplomātiska apmātība iestājas vai pirms katra liela ģeopolitiska slaktiņa.

Tagad viņi visi var dzīvot katrs savā pasaulē un justies tur ērti, gaidot, kad ieņemtā lepnā poza visu atrisinās.

Arvien dziļāk karā

Tikmēr Ukrainā turpinās pilsoņkarš, tajā ik dienu mirst abu pušu karotāji un civiliedzīvotāji. Miljoniem cilvēku tiek pakļauti varmācībai un postam, novājinot valsti gan ekonomiski, gan tiesiski un morāli. Turklāt šis karš, kamēr tas nav ar diplomātiskiem līdzekļiem apslāpēts, ik mirkli var izvērsties krietni lielākā, starptautiskā mērogā.

Akla pārlicība, ka Ukrainas vienotību garantē militāri līdzekļi, tieši vairo risku, ka Maskava tiks piespiesta atklāti nostāties sakāvei nolemto separātistu pusē un pieteikt karu „banderiešiem”. Tā rīkoties savu valdību var pieprasīt satracinātā Krievijas sabiedrība – vēloties, lai „neizbēgamais karš ar Rietumiem” netiktu ielaists dziļāk pašu mājās, bet izcīnīts ārpus tām. Ukrainas centieni atteikties no līdzšinējās neitralitātes un noslēgt sadarbības līgumu ar NATO tiek skaļi apsveikti gan Briselē, gan arī Rīgā un Viļņā – taču tie nedos vairāk drošības ne šai valsti, ne visai Eiropai, tikai turpinās palielināt saspīlējumu. Eiropas Savienībai un ASV noteikti gribētu, lai Ukraina būtu ekonomiski veiksmīgāka, politiski stabilāka un mazāk korumpēta valsts. Taču patlaban tas acīmredzami ir „plāns B”, kas šķiet atliekams uz vēlāku laiku. Tādēļ ne tikai Maskavā rodas iespaids, ka Rietumi patlaban īsteno - turklāt galvenokārt tieši ar demonstratīvo diplomātisko bezdarbību - pilnīgi neizprotamu, bet sev prioritāru „plānu A”, padziļinot Ukrainas problēmas – gan iekšējās, gan ar Krieviju.

Tāpat alianses centieni ar papildus militāriem kontingentiem pārlicināt „ziemeļu frontes iecirkņa” valstis par to, ka tās tiek aizsargātas, arī veicina pie agresīvas retorikas uzplūdiem Krievijā.

Jo tur rodas sajūta, ka valsts tiek aplenkta arī no šī flanga, un ir jāveic pretpasākumi. Uz šāda fona šķiet smieklīgi pieminēt ekonomiskās problēmas, ko ES un Krievijas savstarpējās sankcijas rada Latvijas kravu pārvadātājiem vai Somijas siera ražotājiem, Polijas ābolu vai Norvēģijas lašu audzētājiem. Tomēr tādi „sīkumi” rada reģionā papildus nervozitāti, veicinot iekšpolitisku eroziju.

Sarunu terapijas deficīts

Kamēr cilvēki sarunājās un izskaidrojas, viņi nešauj viens uz otru. Diemžēl Rietumiem šķiet nevajadzīgi diskutēt ar Putinu. Krievijas skatījums uz notiekošo šķiet iracionāls: paši visu esat salaiduši grīstē, bet savās problēmās vainojiet mūs. Taču ne jau Putins – vai arī ne viņš viens pats – izveidoja skatupunktu, no kura Krievija vērtē to, kas postpadomju telpā noticis kopš astoņdesmito gadu beigām. Briseles vai Vašingtonas atteikšanās skaidroties ar „agresoru” tikai stiprina Krievijā pārliecību, ka pret to vērstā sazvērētība turpinās.

Var, protams, skaļi smieties par šīs valsts diplomātu pieļāvumiem, ka Krimas aneksija pasargāja tajā dzīvojošos krievus no iespējamās etniskās izspiešanas vai pat iztīrīšanas, ko realizētu vietējie musulmaņi (Krimas tatāri) ar starptautisko „džihada eksportētāju” atbalstu. Ka, pateicoties tai, Sevastopolē netiks izveidota NATO kara flotes bāze, militāri izspiežot Krieviju no Melnās jūras. Taču Krievija šo situāciju modelē, atsperoties no reālā Kosovas precedenta – domājot ne tikai albāņu un serbu attiecību „harmoniju”, bet arī par tur izveidoto ASV armijas [Bondstīlas bāzi](#), otru lielāko Eiropā aiz [Ramšteinas Vācijā](#). Maskavas politiķi, diplomāti un militāristi joprojām atceras „[Karību krīzi](#)” (padomju centienus 1962. gadā izvietot Kubā, tiešā ASV tuvumā, raķetes ar kodolgalviņām) un satraucas, ka vēsture var apmest kūleni un atkārtoties – šoreiz ar NATO raķetēm, kas mērķē uz Krieviju.

Kad Ukrainas iekšpolitiskā krīze februārī kļuva pavisam asiņaina, ES ārlietu ministri Ženēvā tikās ar savu Krievijas kolēģi Sergeju Lavrovu, lai vienotos par procedūru, kā Viktors Janukovičs atstāj prezidenta amatu un Ukrainā tiek nodrošināta mierīgu pāreja uz jaunu valdību. Otrā rītā morāli bankrotējušā režīma pretinieki, „Maidans”, izgāja ielās un vienkārši sagrāba valsts varu. Krievija šajos notikumos turpina saredzēt specoperāciju. Jo īpaši tāpēc, ka rezultāts tika pasaulei pasniegts – un uztverts – kā Maskavas, Janukoviča sabiedrotās, sakāve un pazemojums, ES un ASV no tās pārņemot kontroli pār Ukrainas turpmāko virzību. Pēkšņās uzvaras skurbulī Eiropas diplomāti uzskatīja, ka Ženēvas vienošanās ir automātiski zaudējusi spēku un Krievijai to ir jāpieņem – „ziniet, tā vienkārši gadījās.” Krievijai Ženēvas vienošanās ignorēšana ir neapstrīdams pierādījums, ka Rietumiem nevar uzticēties un tie Ukrainā īsteno savas intereses, kas vērstas pret tās kaimiņvalsti. Savukārt ar Kijevu Maskava negrib runāt, jo uzskata, ka tur atrodami tikai bandinieki.

Pašradīts džihads?

Tikmēr sevi ir pieteicis fenomenāls teroristu veidojums „[Islama valsts](#)”. Rietumu un Krievijas konfrontāciju tas izmanto savā labā, radot jaunas ārpolitiskās galvassāpes gan Briselei ar Vašingtonu, gan Maskavai, nemaz nerunājot par Tuvajiem Austrumiem. Patlaban IS kontrolē daļu Sīrijas un Irākas, piesakot visai pamatotas ambīcijas kļūt par globālu [kalifātu](#) – valsti, kas sevī apvieno visus musulmaņus vai vismaz lielāko daļu no tiem. IS rīcībā ir efektīvs militārs spēks un kaujinieku vervēšanas tīkls. Tas iesaista Eiropas musulmaņu jaunatni un cilvēkus, kuri konvertējas islamā, lai piederētu kopībai, kas sevi uzskata par Dieva izredzētu. „Islama varenības atjaunotāji”, neraugoties uz savu nežēlību, bauda sunnītu simpātijas visā reģionā, jo sola īstenticīgajiem stabilitāti, tradicionālās vērtības un pašcieņu.

Šī veidojuma tapšanu netieši atbalstīja ASV un tās sabiedrotie Irākā, jo IS sagrābj un pārvalda arī daļu no līdzekļiem, kas tika ieguldīti šajā valstī, tās armijas apgādē ar bruņojumu un militārā personāla apmācībā. Tas notiek, pateicoties gan sunnītu solidaritātei, gan visaptverošai korupcijai Irākas pārvaldē. Tomēr, pilnīgi iespējams, ar laiku varētu atklāties, ka IS ir kārtējais Centrālās izlūkošanas pārvaldes vai cita specdienesta „produkts” – mēģinājums radīt „vadāmu haosu”, lai gāztu Bašara Asada režīmu. Līdzīgs projekts kā „Al Kaida”, kas tika paredzēta kā karotāju vervēšanas tīkls cīņai pret padomju karaspēku Afganistānā. Kā atbalsts Sadamam Huseinam, kurš astoņdesmitajos gados Vašingtonai šķita efektīvs cīnītājs ar Irānas ajatollām. Gan vienā, gan otrā gadījumā ASV ieguva sev jaunu ienaidnieku. Tāpat vadāmā haosa projektu rezultāts ir vairākas „toksiskas valstis” – Afganistāna, Irāka, Lībija, daļēji Pakistāna.

Tas ir loģisks iznākums lielvaru ārpolitiskajās spēles, cenšoties „grābt ogles ar citu rokām”. Izrādās, bandinieki izvēlas spēlēt kaut ko citu. Haosu ir iespējams tikai radīt, tas nepakļaujas ne vadībai, ne pat vairs radītāja pūliņiem „atvienot no tīkla”. Atliek cerēt, ka šādi projekti netiek realizēti Ukrainā, kaut „Labējā sektora” un dažādu citu paramilitāristu pēkšņā parādīšanās Kijevas politiskās skatuves priekšplānā raisīja nelāgas aizdomas.

Pieļauju, ka vēsture vēl ļauni pajokos, padarot Asadu un viņa armiju par ASV sabiedroto cīņā ar iespējami pašu amerikāņu radītu monsturu. Protams, viņš ir kļuvis par asiņainu diktatoru, kura ģenerāļi varmācīgi apspieda protestētājus un veica etniskās tīrīšanas. Taču Sīrijas militāristu plānos, atšķirībā no IV, nav izvērst džihadu pret Rietumiem.

Ir radies apburtais loks. Nevēloties atrast diplomātisku risinājumu Ukrainas krīzei, Rietumi un Krievija nesadarbojas IV, savas kopējās problēmas, likvidācijā. Nespējot ne par ko vienoties ar Maskavu, tai skaitā arī par cīņu pret džihadistiem, NATO valstis turpina

Tuvajos Austrumos izšķērdēt resursus, ko varētu izmantot Ukrainas stabilizēšanai.

Latvija – tilts starp Ukrainu un Krieviju

Patlaban visiem jaunajā aukstajā karā iesaistītajiem – gan lielajiem „dūžiem”, gan otrā un trešā plāna spēlētājiem – ir sajūta: vēl nedaudz, un mēs iesim izkauties pa īstam.

Tomēr katrs var kaut ko darīt, lai izbēgtu no šāda scenārija. Kā jau teicu, uz tiem, kuri ir „augšā”, nav nekādu cerību. Lielvalstu vadītāji nevar vienoties un pat nekautrējas demonstrēt, ka to arī nedarīs. Pašā nepiemērotākajā brīdī G-7 līderi atļaujas negribēt parūpēties par pasauli. Tāpēc ir jārikojas ikvienam, kas ir ieinteresēts nobremzēt konfrontāciju Eiropā un atjaunot tās savstarpēju sadarbību. Turklāt katrs, kas patlaban uzņemas „peldēt pret straumi” un slāpēt konfrontācijas inerci, jau tikai ar savu uzdrīkstēšanos attālina katastrofu. Lai cik ierobežoti būtu ES robežvalstu diplomātisko dienestu vai ekspertu organizāciju resursi, tos ir iespējams efektīvi ieguldīt atslābuma veicināšanā. Protams, mums ir jāreķinās ar to, ka šīm problēmām nav ātra atrisinājuma. Turklāt patlaban tām vēl vispār nav risinājuma.

Tāpēc [Baltijas forums](#), starptautiskās politikas un diplomātijas diskusiju klubs, piedāvā sevi kā tolerantu platformu tiem cilvēkiem, kuri vēlas radīt un uzturētu dialogu starp Kijevu un Maskavu. Sākotnēji kaut vai tikai akadēmisku ekspertu un abu valstu politiķu jaunās maiņas līmenī.

Patlaban ukraiņi nevar braukt uz Maskavu, bet krievi nevar braukt uz Kijevu, lai kopā analizētu viens otra argumentus. Lai atļautos klausīties, ko runā otri, un papildētos viņus saprast. Dzimtenē to vērtētu kā nodevība: ja kāds tur brauc, tad tur arī lai paliek! Tāpēc Latvija varētu būt abām pusēm pieņemama vieta – Rietumu priekšpostenis, bet bez pārāk atsvešinātas, krasi briseliskas vai vašingtoniskas, atmosfēras. Šo mūsu ideju jau akceptēja daži

ukraiņu eksperti. Tāpat Krievijā ir cilvēki, kuri spītē sabiedrībā valdošajam noskaņojumam un turpina atgādināt: kaimiņvalstīm kaut kad, bet neizbēgami būs jāsāk veidot labākas attiecības.

Tieši tas pats notiks ar ES un Krievijas attiecībām. Visu izmēģinājušas, izlamājušās, izspraudījušās, pat, nedod Dievs, izkāvušās, tās nonāks pie labu kaimiņattiecību darba kārtības. Vispirms pie apspriešanas, pozīciju skaidrošanas. Pēc tam, kaut varbūt pat tikai mūsu bērnu vai mazbērnu laikā – pie sadarbības. Vēsture apliecina: tas ir nenovēršami. Neskatoties uz to, cik daudz asiņu izliets, cik melu pateikts, cik cilvēcisku traģēdiju piedzīvots. To apliecina mūsdienu Vācijas sadarbība ar Franciju un Poliju, tās senajiem ienaidniekiem.

Tāpat Baltijas forums plāno piedāvāt Latviju kā satikšanās vietu topošajiem Austrumu un Rietumu politiķiem, valsts pārvaldes darbiniekiem un diplomātiem – studentiem no slavenām augstskolām jeb „elites kalvēm”. Piedāvāsim šiem jauniešiem savlaicīgi iesaistīties diskusijās par „pieaugušo tēmām” un veidot šeit savus starptautiskos kontaktus.

Treškārt – piesaistot vairākas Eiropas domnīcas (*think-tanks*), ieskaitot arī Aleksandra Kudrina, dzimuša dobelnieka, pārstāvēto [Ekonomiskās politikas institūtu](#), forums apņemas veikt ES un Krievijas saimniecisko sakaru analīzi, lai lieku reizi pierādītu to acīmredzamo izdevīgumu un abpusēju nepieciešamību sadarbībai. Tomēr tagad būs pat jāsāk vispār ar šīs sadarbības iespējamības pieļāvumu, nosakot pirmos abpusēji pretim speramos soļus un zīmējot „ceļa karti” sakaru atjaunošanai.

Katrs, kurš vēlas, var meklēt te pielietojumu. Jo ātrāk sāksim, jo vairāk cerību izglābt cilvēku dzīvības un tuvināt izlīgumu. Pat ja visi pašmāju nepārtrauktās trauksmes zvanītāji un melno sarakstu sastādītāji aizrotaļāsies līdz tam, ka, nedod Dievs, NATO un Krievija tiešām izkarosies, tik un tā visa jezga kaut kad beigsies ar miera sarunām. No tām nekad nevar izbēgt. Ar šādu optimistisku nolēmību Baltijas forums uzsāk savu jauno darba cēlienu.